

Beleidsplan Begaafdheid

CBS Coolsma - Driebergen - Ria de Boer - Specialist Begaafdheid SE/ZOO
vastgesteld in team en IOC: 08-06-2018

Inhoudsopgave

- 1. Identiteit, visie en motto**
- 2. Doelstelling**
- 3. Definitie van (hoog)begaafdheid**
  - 3.1 Doelgroep**
  - 3.2 Kenmerken van begaafde leerlingen**
- 4. Signaleren**
- 5. Diagnosticeren**
- 6. Onderpresteren**
- 7. Leerlingbegeleiding**
- 8. Taken en verantwoordelijkheden**
- 9. Compacten en verrijken**
- 10. Versnellen**
- 11. Plusklas**
- 12. Lijst van bijlagen**
- 13. Literatuur**

1. Identiteit, visie en motto

Identiteit

Op onze school is ruimte en respect voor elkaar en dat ervaren we in de manier waarop we met elkaar omgaan.

We willen een school zijn met een goede sfeer, waar iedereen zich veilig en thuis voelt. We gaan er van uit dat ieder kind uniek is en als zodanig wordt behandeld.

Een veilig klimaat, waarin ook fouten mogen worden gemaakt, is een voorwaarde om te kunnen leren en wordt door ons zeer belangrijk gevonden.

Instituut Coolsma is een moderne, open, christelijke basisschool waar iedereen van harte welkom is. Vanuit een positief mensbeeld willen wij de kinderen laten zien en ervaren dat het leven zinvol, kleurrijk en waardevol is.

Wanneer de kinderen onze school verlaten, vertrouwen wij erop dat ze terug kunnen kijken op een goede schooltijd, waarin voldoende veiligheid en uitdaging is geboden om zich te ontplooien.

Coolsma is Leren voor het Leven & De 7 Gewoonten

Coolsma hanteert sinds 2012 een pedagogische lijn in de school op basis van het gedachtegoed van Stephen Covey, de 7 gewoonten van effectief leiderschap, met de naam *The Leader in Me*. Deze lijn ontwikkelt persoonlijk leiderschap bij kinderen. Dat is iets heel anders dan hiërarchisch leiderschap, waarbij het gaat om een gezagsverhouding.

Het gaat hier om leidinggeven aan jezelf en inzicht in jezelf en je relatie met de ander. Het gaat om zicht krijgen op je eigen aandeel en je verantwoordelijkheid in allerlei (sociale) situaties.

Visie en motto

VISIE: Instituut Coolsma is een school voor primair onderwijs waar elk kind (binnen de grenzen van onze mogelijkheden) de kans krijgt zich naar de beste individuele mogelijkheden te ontplooien tot een onafhankelijk, zelfstandig, zelfbewust en verantwoordelijk lid van de samenleving, met optimale ontwikkeling van kennis, vaardigheden en attitude, door middel van een breed integraal en modern onderwijsaanbod, in een vriendelijke, veilige en gedisciplineerde omgeving.

ONS MOTTO: "LEREN VOOR HET LEVEN!" met het accent op de cognitieve én kunstzinnige ontwikkeling en aandacht voor morele en sociale waarden.

Visie op het omgaan met begaafde leerlingen: Door begrip en goede begeleiding kan ook de (hoog)begaafde leerling zich ontplooien naar zijn individuele mogelijkheden. We willen bereiken dat de leerling zich competent en gewaardeerd voelt en met plezier naar onze school gaat.

2. Doelstelling

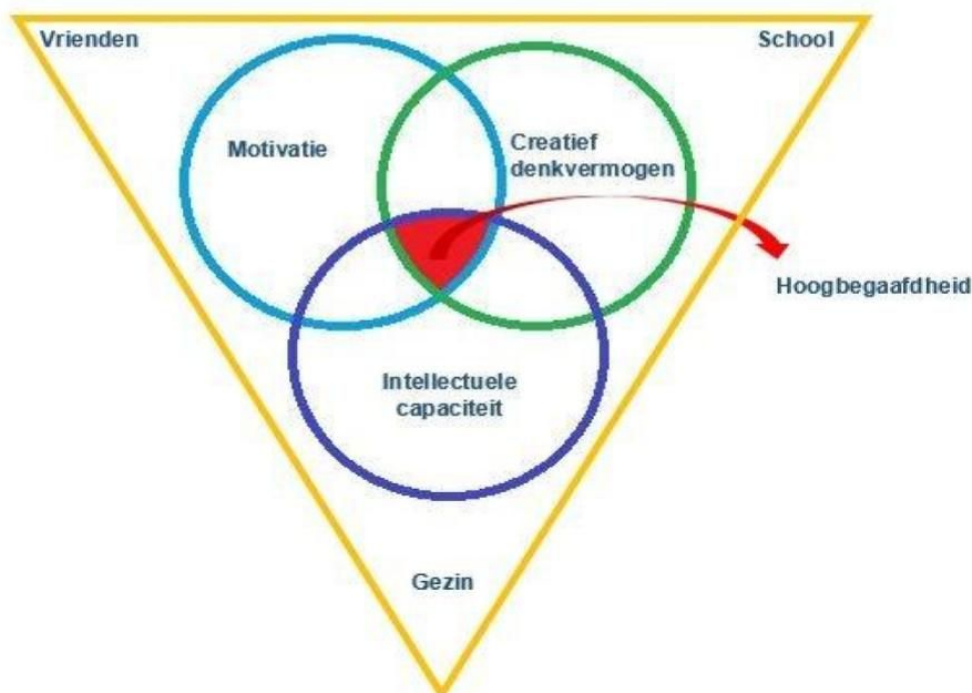
De doelstelling bij dit beleidsplan is:

- vastleggen van ons protocol van signaleren en begeleiden van onze begaafde leerlingen
- onderwijs op maat bieden aan (begaafde) leerlingen in onze school, daarbij streven naar een ononderbroken ontwikkelingsproces
- stimuleren van het persoonlijk leiderschap van de leerling
- leerkrachtvaardigheden ontwikkelen om begaafde leerlingen te herkennen en te begeleiden
- leerkrachten kunnen inspelen op de pedagogische- en didactische behoeftes van de leerling

Ons streven is het onderwijsaanbod voor alle leerlingen op onze school zoveel als mogelijk passend en op maat in de eigen klas/groep te laten plaatsvinden.

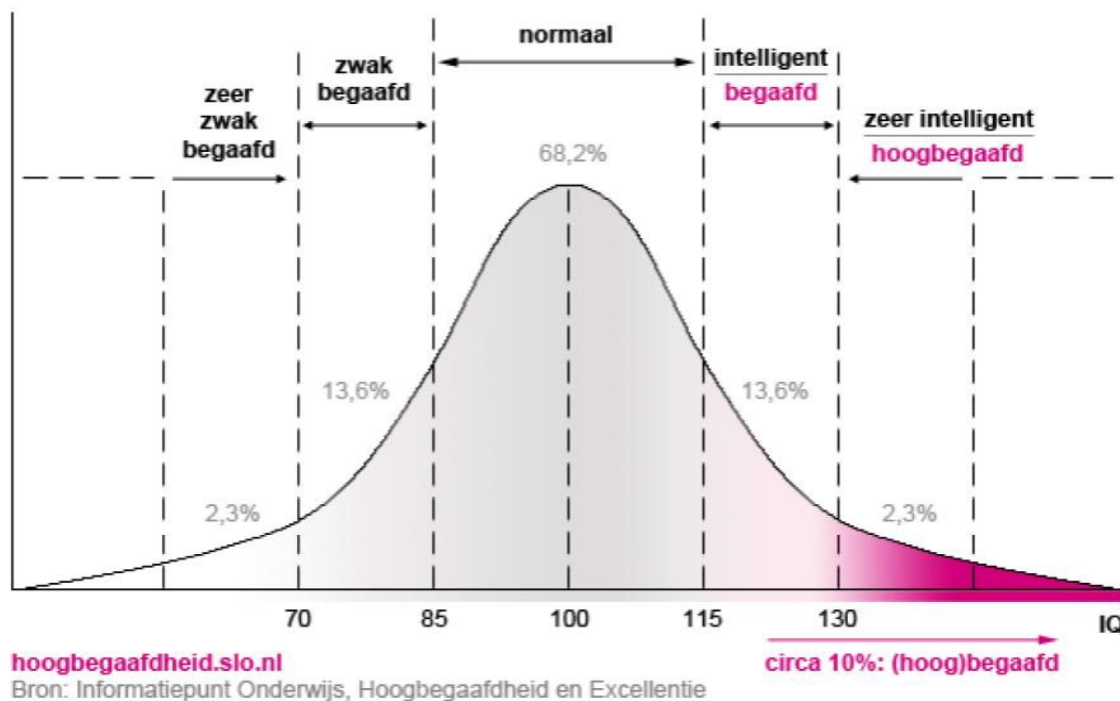
3. Definitie van (hoog)begaafdheid

Er zijn vele theoretische modellen en definities van (hoog)begaafdheid. De term verwijst naar veel meer dan alleen een hoge intelligentie en/of hoge (school)prestaties. Volgens het Triadisch model van Renzulli en Mönks is er sprake van begaafdheid bij een samenspel tussen drie factoren: hoge intellectuele capaciteiten (IQ-score >130) creativiteit en motivatie (taakgerichtheid).

Creativiteit verwijst naar het kunnen bedenken van originele oplossingen en gebruik kunnen maken van diverse oplossingsstrategieën (out of the box denken). De wil om te presteren (motivatie) is een belangrijke factor om te komen tot prestaties op begaafd niveau. De omgevingsfactoren: gezin, school en vrienden (peers) zijn daarbij van groot belang, een stimulerende omgeving is van invloed op het ontwikkelingsproces van de leerling. In alle modellen die volgden op het triadisch model zien we dat er steeds meer oog is voor de factoren die van invloed zijn op het wel / niet uiten van prestaties op hoog niveau. Naast meer specifieke omgevingsfactoren kunnen diverse persoonlijkheidsfactoren een belangrijke stimulerende of juist een belemmerende rol spelen. Heller noemt in zijn Multifactorenmodel als persoonlijkheidsfactoren: prestatiemotivatie, stressgevoeligheid, werk- en leerstrategieën, regulatievaardigheden, zelfvertrouwen/faalangst. Gardner benoemt de acht intelligenties (domeinen). Deze zeggen iets over de gebieden waarop een leerling kan excelleren, en ook iets over de weg waarlangs de leerling het liefst (makkelijkst) leert: taalkundige-, mathematische-, ruimtelijke-, muzikale-, lichamelijke-, inter- en intrapersonlijke en naturalistische intelligentie.

Waar Renzulli/Mönks er van uitgaan dat er pas sprake is van hoogbegaafdheid bij een IQ van >130, maakt Gagné het breder en meer specifiek en benoemt: begaafd, hoogbegaafd, zeer hoogbegaafd, exceptioneel hoogbegaafd.

Gagné stelt dat begaafdheid de aanlegfactor is en dat talent de output daarvan is. Begaafdheid kan bestaan zonder dat er sprake is van leren, talent kan niet groeien zonder een leerproces. Hij voegt nog een factor toe: geluk / toeval dat van invloed kan zijn op de aanleg, de omgevingsfactoren en de persoonlijkheidsfactoren.

De definitie van begaafdheid, waarin wij ons kunnen vinden en die voortkwam uit een Delphi-consensus luidt: Een hoogbegaafde is een slimme denker die complexe zaken aankan; autonoom, nieuwsgierig en gedreven van aard. Een sensitief en emotioneel mens, intens levend. Hij of zij scheidt plezier in creëren.

In ons onderwijs is het de uitdaging het individuele leerproces zo te stimuleren dat de begaafdheid tot uiting kan komen in de ontwikkeling van de leerling. We hanteren in dit beleidsplan de overkoepelende term begaafdheid voor de doelgroep, omdat we ons niet alleen richten op de (sub)groep die als hoogbegaafd of zeer hoogbegaafd wordt omschreven.

3.1 Doelgroep

-Intelligente leerlingen: beschikken over de leereigenschappen kenmerkend voor kinderen met een intelligentie op begaafd niveau (IQ 115-130). De persoonskenmerken van het kind zijn minder optimaal, waardoor er bij deze leerlingen problemen kunnen zijn in het functioneren. Bij deze leerlingen zijn naast aanpassingen in het leerstofaanbod pedagogische aandachtspunten in de begeleiding aan de orde.

-Begaafde leerlingen: beschikken over de leereigenschappen kenmerkend voor kinderen met een intelligentie op begaafd niveau (IQ 115-130). Bij deze leerlingen zijn er geen specifieke problemen in het functioneren en zijn in principe alleen didactische aanpassingen noodzakelijk.

-Hoogintelligente leerlingen: beschikken over de leereigenschappen, die kenmerkend zijn voor kinderen met een intelligentie op hoogbegaafd niveau (IQ 130+). De persoonskenmerken van het kind zijn minder optimaal, waardoor er bij deze leerlingen problemen kunnen zijn in het functioneren. Bij deze leerlingen zijn naast aanpassingen in het leerstofaanbod pedagogische aandachtspunten in de begeleiding aan de orde.

-Hoogbegaafde leerlingen: beschikken over de leereigenschappen kenmerkend voor kinderen met intelligentie op hoogbegaafd niveau (IQ 130+). Bij deze leerlingen zijn er geen specifieke problemen in het functioneren en zijn er in principe alleen didactische aanpassingen noodzakelijk

Binnen de groep van hoogbegaafde leerlingen kan het onderscheid gemaakt worden tussen hoogbegaafd en zeer hoogbegaafd (IQ 145+) al dan niet met een harmonisch profiel.

-In groep 1-2 spreken we van kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong. Zij lopen voor op de ontwikkeling van leeftijdsgenootjes en er zijn al vroeg kenmerken te zien van leer-en persoonlijkheidseigenschappen, die passen bij begaafde leerlingen.

3.2 Kenmerken van begaafde leerlingen

Hieronder worden kenmerken beschreven, die veel begaafde leerlingen gemeen hebben (bron: SLO) En: elk kind is uniek! Het is dus zeker niet zo dat elke begaafde leerling alle hieronder genoemde kenmerken heeft of laat zien.

Hoge intelligentie: (Hoog)begaafde leerlingen beschikken over hoge intellectuele capaciteiten. Een score op een intelligentietest (IQ > 130) of hoge prestaties op andere tests is hiervan een indicatie.

Vroege ontwikkeling: (Hoog)begaafde leerlingen zijn geestelijk vroegrijp en worden gekenmerkt door een ontwikkelingsvoorsprong. Zij kunnen meestal op vroege leeftijd al lezen, praten, schrijven en hebben een vroege ontwikkeling van getalbegrip. Hierdoor kunnen zij zich gemakkelijk leerstof uit hogere leerjaren eigen maken. Ook stellen zij op jonge leeftijd al levensbeschouwelijke vragen en denken zij al vroeg na over de zin van het leven.

Uitblinken op één of meerdere gebieden: Een bijzondere begaafdheid kan tot uitdrukking komen in motorische, sociale, artistieke en intellectuele vaardigheden. Vaak treden deze begaafdheidsvormen gecombineerd op en blinken (hoog)begaafde leerlingen uit in meerdere gebieden, zoals taal en wiskunde. (Hoog)begaafde leerlingen hebben op taalgebied een grote woordenschat en vertonen een zeer goed en adequaat woordgebruik.

Gemakkelijk kunnen leren: (Hoog)begaafde leerlingen hebben over het algemeen een zeer goed geheugen en kunnen daardoor goed informatie onthouden en verwerken. Zij begrijpen nieuwe leerstof dan ook aanzienlijk sneller dan gemiddelde leerlingen en zijn daardoor sneller klaar met opdrachten en huiswerk. Hierdoor hebben zij vaak een leertempo dat beduidend hoger is dan het tempo van een gemiddelde leerling.

Goed leggen van causale verbanden: (Hoog)begaafde leerlingen kunnen gemakkelijk (causale) verbanden leggen en hebben hierover een goed overzicht.

Het makkelijk kunnen analyseren van problemen: (Hoog)begaafde leerlingen zijn snelle probleem-analyseerders. Zij kunnen snel vaststellen wat de aard van een probleem is. Daarnaast zijn (hoog)begaafde leerlingen vaak vindingrijk in het ontwikkelen van eigen oplossingsmethoden. Dit kan soms problemen opleveren als zij zich een verkeerde oplossingsmethode hebben aangeleerd, omdat zij deze methode moeilijk weer los kunnen laten.

Het maken van grote denksprongen: Een (hoog)begaafde leerling maakt grote leerstappen en heeft daardoor minder instructie- en/of leertijd nodig.

Voorkeur voor abstractie: (Hoog)begaafde leerlingen kunnen goed abstract denken. Zij generaliseren gemakkelijker dan hun andere klasgenoten en hebben een goed overzicht van de kennis-gehelen. Zij hebben geen behoefte aan concretisering van de lesstof door het gebruik van voorbeelden.

Hoge mate van zelfstandigheid: (Hoog)begaafde leerlingen willen liever niet geholpen worden en geven de voorkeur aan zelfstandig werken. Bij het werken in groepsverband vertoont de (hoog)begaafde leerlingen veel initiatief en neemt hij/zij vaak de leiding. Bovendien wil de leerling dingen graag op zijn/haar eigen wijze doen, zoals het zelf bedenken van een methode voor het uitrekenen van sommen.

Brede of juist specifieke interesse / hoge motivatie / veel energie: Het is belangrijk dat het onderwerp van de opdracht de leerling interesseert. Bij (hoog)begaafde leerlingen is namelijk het kunnen een voorwaarde, maar het willen van even groot belang. Als het onderwerp aansluit bij de interesse van de leerling, dan is motivatie verzekerd. Er is aangetoond dat talent pas doorzet als de leerlingen plezier beleven aan de (leer)activiteiten. Een kenmerk van (hoog)begaafde leerlingen is dat zij zeer leergierig zijn. Als een onderwerp de leerling interesseert dan pluist hij het onderwerp vaak tot op de bodem uit. Maar het

tegenovergestelde geldt ook: als een (hoog)begaafde leerling geen interesse heeft voor een bepaald onderwerp, dan kan hij moeilijk de motivatie opbrengen om zich er in te verdiepen. Creatief / origineel: In de opdrachten laten (hoog)begaafde leerlingen vaak zien dat zij originele en creatieve ideeën en/of oplossingen hebben. Zij maken onverwachte zijsprongen en hebben grote verbeeldingskracht.

Perfectionistisch: (Hoog)begaafde leerlingen zijn perfectionistisch aangelegd. Zij houden niet van half werk.

Apart gevoel voor humor: (Hoog)begaafde leerlingen bezitten over het algemeen een apart gevoel voor humor.

Hoge mate van concentratie: (Hoog)begaafde leerlingen kennen een hoge mate van concentratie en hebben daarbij een langere aandachtsspanne dan de gemiddelde leerlingen.

Naast de cognitieve kenmerken spelen ook de specifieke zijnskenmerken een belangrijke rol. Deze zijn beschreven in het Zijnsluit van Tessa Kieboom: perfectionisme, rechtvaardigheidsgevoel, hoogsensitiviteit en een kritische instelling. Om succes te boeken met onderwijsinterventies is het van groot belang dat de leerkracht kennis heeft van 'het zijn' van begaafde leerlingen en daarop weet in te spelen (zie bijlage: Het Zijnsluit).

Het komt vaak voor dat begaafde leerlingen zich asynchroon ontwikkelen. Niet op alle ontwikkelingsgebieden ontwikkelt het kind zich dan even vlot, niet op alle ontwikkelingsgebieden loopt het kind even ver vooruit op leeftijdsgenoten. Soms kan het zijn dat de motorische ontwikkeling leeftijdsadequaat is en de cognitieve functies ver boven de kalenderleeftijd ligt. Of anders: dat de sociale ontwikkeling onder de kalenderleeftijd ligt en dat de cognitieve ontwikkeling ver boven de kalenderleeftijd ligt. Dit vraagt extra aandacht en begeleiding.

4. Signaleren

Het goed kunnen signaleren van begaafde leerlingen vereist kennis en vaardigheden van de leerkracht en van de Interne Onderwijs Coördinatoren (IOC-ers).

Betts en Neihart (2010) hebben in zes profielen omschreven hoe begaafde leerlingen zich kunnen presenteren. De gedragskenmerken, manier van herkennen en suggesties voor de begeleiding geven handvaten voor het opstellen van een passende begeleiding (zie bijlage: Profielen van begaafde leerlingen).

Het signaleren is een middel om te komen tot onderwijs dat aansluit bij de ontwikkeling van de leerling, en om tot een goede vorm van begeleiding te komen..

Vroeg signaleren kan onderpresteren, gedragsproblemen en/of een negatief zelfbeeld voorkomen. Signaleren is een continu proces, dat eigenlijk al begint voordat de leerling op school zit. De leerkracht is de spil in het signaleringsproces, ondersteunt door de IOC-er en de Specialist Begaafdheid (hierna te noemen: SB).

Vanuit welke bronnen signaleren we:

-tijdens het intakegesprek met ouders van nieuwe leerlingen informeren we naar

- signalen van begaafdheid in de familie en bij de betreffende leerling.
- vanuit het intakeformulier, dat ouders invullen bij start van de basisschoolperiode.
- vanuit de overdracht van peuterspeelzaal / KDV naar basisschool.
- elke leerling in groep 1-2 maakt maandelijks een menstekening.
- vanuit de zeven peilpunten in ons Coolsma-volgsysteem in groep 1-2.
- vanuit observaties in de klas (functioneren en gedrag van de leerling).
- vanuit het werk van de leerling.
- vanuit het Cito-LOVS.
- vanuit de ontwikkelingslijnen en leerlijnen.
- vanuit gesprekken met ouders, leerlingen en collega's.

Om meer specifieke stappen te zetten in de signaleringsfase maken we gebruik van de Module Signaleren in het Digitaal Handelingsprotocol (Hoog)begaafdheid. (hierna te noemen: DHH)

Het DHH ondersteunt bij de begeleiding van begaafde leerlingen in groep 1 t/m 8. In dit webbased computerprogramma zijn de vier fasen van leerlingbegeleiding opgenomen in vier modules: Signalering - Diagnostiek - Leerlingbegeleiding en Evaluatie. (zie de bijlage: Stappenplan in het DHH)

Als na de fase van signaleren blijkt dat er hulpvragen zijn of dat er behoefte is aan meer informatie dan worden, samen met ouders, vervolgstappen gezet naar de Module Diagnostiek in het DHH.

Blijven er vragen, problemen of is er een grote discrepantie tussen hetgeen ouders en leerkrachten zien bij het vermoeden van begaafdheid dan is er de optie om dat te laten onderzoeken door een orthopedagoog/psycholoog.

5. Diagnosticeren

We willen aansluiten bij de pedagogische- en didactische behoeften van onze begaafde leerlingen en daarom is het zaak deze helder te hebben of te krijgen. Het DHH richt zich op de praktijk van het onderwijs, waar het vooral draait om de vraag of er aanpassingen nodig zijn in het leerstofaanbod en of er aandachtspunten zijn voor de begeleiding van de leerling. Er kan gekozen worden voor een specifiek- of een volledig diagnostisch onderzoek.

Het specifieke diagnostische onderzoek is vooral bedoeld voor leerlingen, waarbij al een duidelijk beeld is van begaafdheid, maar waarbij nog vragen zijn over (bepaalde aspecten van) het functioneren.

Het DHH stelt geen diagnose begaafdheid. Aan de hand van de verzamelde gegevens kan worden vastgesteld of de leerling zeer waarschijnlijk tot de groep van begaafde leerlingen behoort en of er aanpassingen in het leeraanbod en/of de begeleiding van de leerling wenselijk zijn.

De volgende gegevens zijn nodig om de Module Diagnostiek in het DHH in te vullen:

- vragenlijst ouders
- vragenlijst leerkracht
- vanaf gr.5: vragenlijst leerling (optioneel)

- Cito-toetsgegevens
- gegevens over het ontwikkelingsniveau van leerlingen uit groep 1-2
- gegevens vanuit doortoetsen

Het doortoetsen is nodig om het niveau van het leerstofaanbod te bepalen, het programma berekent de omvang van de voorsprong. Aan de hand van de voorsprong kan een plan worden gemaakt voor een passend didactisch niveau.

Voor het doortoetsen maken we gebruik van methodegebonden toetsen en niet-methodegebonden toetsen.

Bij het doortoetsen wordt begonnen met de eerstvolgende toets uit de toetskalender en wordt gestopt als er geen I-scores meer behaald worden. Bij de start van het toets-sessie wordt altijd doorgetoetst, ook als er geen I-score is behaald. Namelijk: onderpresteerders halen vaak lagere scores op het eigen leerstofkalender-niveau, naarmate het afgenomen niveau hoger wordt kunnen ze beter gaan scoren. Dus zeker bij kenmerken van onderpresteren toetsen we toch door bij een aanvankelijk lage score.

Gedane toetsen met een I-score hoeven leerlingen later niet opnieuw te doen.

Bij het doortoetsen wordt ook gekeken naar het gedrag en de strategieën die de leerling inzet.

De Module Diagnostiek wordt afgesloten met het bepalen van een conclusie en een strategie, een plan van aanpak. Deze wordt na overleg met de IOC-er (SB) besproken met de ouders (en de leerling) (zie bijlage: Stappenplan begaafde leerlingen).

De richtlijnen en adviezen die worden gepresenteerd in een werkdossier in het DHH zijn bedoeld als ondersteuning voor de leerkracht. Dit werkdossier is niet bedoeld als een rapportage aan ouders. De uiteindelijke bevindingen worden door leerkracht en IOC-er vastgelegd in een eindverslag toegankelijk voor ouders, intern en eventueel externe hulpverlening) Het eindverslag wordt bewaard in het betreffende leerlingdossier in ParnasSys.

In sommige gevallen zal extern psychodiagnostisch onderzoek wenselijk zijn:

- als er onverklaarbare tegenstrijdige gegevens of geen eenduidige conclusie uit het DHH naar voren komt en behoefte is aan meer duidelijkheid
- als er vermoeden is van leer-of ontwikkelingsstoornis of een gedragsprobleem

6. Onderpresteren

Onderpresteren is het langdurig en structureel minder presteren dan waartoe het kind in staat is. Er is sprake van een (groot) verschil tussen de verwachte- en de werkelijke prestatie. De motivatie is hierbij een belangrijke factor. We onderscheiden absolute- en relatieve onderpresteerders.

Absolute onderpresteerders presteren niet alleen onder eigen niveau, maar ook beneden het groepsgemiddelde. Relatieve onderpresteerders presteren beneden hun capaciteit maar wel rond het groepsgemiddelde. Deze vorm komt het meest voor.

We herkennen, signaleren onderpresteren door:

- kennis te hebben van de positieve en negatieve kenmerken van onderpresteren (zie bijlage Eigenschappen van onderpresteerders)
- observaties van functioneren in de klas
- oudergesprekken (intakegesprek, voortgangsgesprekken)
- analyseren van het LVS, presentaties en methodetoetsen
- door kindgesprekken
- door inzet van het DHH

We hanteren zonodig de Signaleringslijst Onderpresteerders (zie bijlage).

Bij vermoeden van onderpresteren neemt de leerkracht contact op met de IOC-er (SB) en volgt een (leerling)-oudergesprek met een plan van aanpak.

We zijn ons bewust van het feit dat onderpresteren mogelijk te 'tackelen' is door

1. te zorgen dat de leerling op het juiste niveau werkt
2. te zorgen voor een evenwichtig aanbod op basis van compacten en verrijken
3. te zorgen dat de taken reëel en haalbaar zijn
4. de leerling evenveel begeleiding te geven als alle andere leerlingen
5. een coachende benadering
6. de leerling zo nodig in een nieuwe situatie (verwachting) te plaatsen

We benoemen de doelen op korte en lange termijn om de motivatie van de leerling te vergroten. We betrekken de leerling bij het leerproces en hebben kindgesprekken op het proces én het resultaat.

Het is van belang om taken aan te bieden, die werkelijk leergedrag oproepen, zodat de leerling effectieve werk- en leerstrategieën kan ontwikkelen en succeservaringen kan opdoen. Dit heeft vaak een positief effect op de prestatiemotivatie en het zelfbeeld van de leerling.

7. Leerlingbegeleiding

Groepsoverzicht: Aan het begin van het schooljaar werken leerkrachten verder in het bestaande overzicht van de groep met daarin veel informatie over de leerling, bijvoorbeeld de stimulerende en belemmerende factoren bij het leren, welzijn, werkhouding en leerstijl. Deze informatie krijgen de leerkrachten vanuit de overdracht met de vorige leerkracht, uit oudergesprekken, observaties en toetsresultaten.

Groepsplan: Vanuit het groepsplan worden plannen gemaakt voor vakgebieden als rekenen en spelling. Daarin worden de doelen omschreven en worden de leerlingen geclusterd die eenzelfde onderwijsvraag hebben. Vervolgens wordt uitgewerkt op welke manieren (arrangementen) de stof aangeboden gaat worden in de klas.

Elke leerkracht kan gedifferentieerd lesgeven, omdat er door de hele school afspraken zijn gemaakt met betrekking tot de klassenorganisatie (GIP afspraken).

We stimuleren een 'growth-mindset' (Dweck, 2015) door leerlingen op een positieve manier te begeleiden in het (speel/werk/leer)proces, bij het aanleren van vaardigheden en een

optimistische manier van denken over het aangaan van een uitdaging of over het maken van fouten.

We werken doelbewust aan een goede relatie tussen leerling en medeleerlingen; tussen leerling en leerkracht, tussen leerkracht en ouders om een veilig leerklimaat te creëren, waarin een ieder zichzelf kan zijn.

We werken met twee leerlijnen voor begaafde leerlingen:

De eerste leerlijn is bedoeld voor begaafde leerlingen en leerlingen met een beperkte didactische voorsprong, het:

- sluit qua inhoud en thema aan bij de reguliere stof
- bestaat uit op zichzelf staande opdrachten
- vereist begrip en inzicht
- zijn opdrachten gericht op het toepassen van kennis
- is beperkt qua omvang van de leerstappen
- aanbod is veelal zelfinstruerend

In de tweede leerlijn is bedoeld voor leerlingen met een grote didactische voorsprong, het:

- biedt qua inhoud en thema nieuwe elementen t.o.v. de reguliere stof
- aanbod is vakoverstijgend en thematisch van aard
- omvat opdrachten gericht op een hoog analytisch, creatief oplossend vermogen
- geeft ruimte om de leerstappen door de leerling te laten bepalen

Bij de eerste leerlijn volgen de leerlingen in principe het basisprogramma van de reguliere leerstof. Bij de tweede leerlijn verwerken de leerlingen de reguliere basisstof met zo min mogelijk herhaling.

Voor alle leerlingen is er een duidelijke weektaak opgesteld vanuit het groepsplan of handelingsplan. Er is ruimte voor het stellen van vragen en het geven van feedback. Alle leerlingen doen mee met de methode- en Cito-toetsen en blijven betrokken bij groepsgerichte activiteiten.

Soms is het nodig om een persoonlijk leerplan voor de (zeer hoog)begaafde leerling op te stellen. Hiertoe wordt eerst een beginniveau bepaald door de leerling te toetsen. Wat beheerst de leerling en wat moet hij/zij nog leren? Waar liggen de interesses? Oftewel wat is de leerbehoefte? Vervolgens kan worden bekeken hoeveel tijd er beschikbaar is voor verrijkingswerk, dat aansluit bij de cognitieve behoeftes van de leerling. De Specialist Begaafdheid volgt deze leerlingen gedurende hun basisschoolperiode.

8. Taken en verantwoordelijkheden

Het schoolbeleid en de uitvoering daarvan is een verantwoordelijkheid van de directie. De Specialist Begaafdheid deelt kennis, is ondersteunend naar de leerkrachten, volgt en deelt ontwikkelingen op het vlak van Begaafdheid. Het werken met begaafde leerlingen vindt in principe plaats onder verantwoording van de eigen leerkracht in de eigen groep.

De leerkracht is verantwoordelijk voor het leerproces en welbevinden van de leerlingen in zijn/haar groep, ontwikkelingen worden vastgelegd in ParnasSys.

Elke leerkracht zorgt voor een volledige, goed geborgde overdracht van zijn/haar leerlingen naar een volgende groep. Het is van belang dat er steeds goed overleg is met de ouders. De IOC-er signaleert, ondersteunt, begeleidt en adviseert en doet meerdere klassenbezoeken in een schooljaar.

9. Compacten en verrijken

Compacten en verrijken zijn interventies in het onderwijs die een positieve invloed hebben op de prestaties, motivatie en het welbevinden van begaafde leerlingen.

Zij hebben vaak minder uitleg, oefening en herhaling nodig dan in de methodes wordt aangeboden. Compacten is het overslaan van overbodige herhalings- en oefenstof en in bredere context het afstemmen van het leerstofaanbod op de (leer)eigenschappen van begaafde leerlingen. De leerkracht is hier verantwoordelijk voor in samenspraak met de IOC-er. Bij compacten en verrijken is het de kunst om er voor te zorgen dat de leerling niet vooruitloopt met de leerstof, maar wel wordt aangesproken op zijn/haar cognitieve mogelijkheden. In principe doen alle leerlingen mee met de instructie van nieuwe elementen in de basisstof, tenzij de leerkracht weet dat de leerling die stof al beheerst. Compacten op Rekenen en Wiskunde / Taal en spelling gebeurt na doortoetsen en/of door middel van de richtlijnen van het DHH.

Algemene principes bij het compacten:

- de leerling doet wel mee met de instructie van nieuwe elementen in de leerstof
- zo compacten dat de leerling niet vooruit loopt met de leerstof, maar wel wordt aangesproken op zijn/haar cognitieve mogelijkheden

Verrijking vult de ruimte (die is ontstaan door compacten) met zinvolle onderwijsactiviteiten die aansluiten op de bredere ontwikkeling van de leerling en die aanzetten tot het leren denken en het leren leven. Verrijken is verdiepen en verbreden. Verdiepen is aansluiten op de basisstof en het reguliere curriculum. Verbreden is een uitbreiding op het reguliere curriculum. Er zijn vaste momenten voor verrijking en instructie: top down-benadering

Voor sommige leerlingen is het zinvol gelegenheid te geven om de verrijking vóór het compacte reguliere werk te kunnen maken. Dan wordt het verrijkingswerk dus basiswerk.

Met verrijkingswerk willen we stimuleren dat de leerling leert

- om zelfstandig te zoeken naar antwoorden in een open vraagstelling
- dat meerdere oplossingsstrategieën mogelijk zijn
- eigen creativiteit in te zetten
- werken op een passend niveau en een passend tempo

We verrijken ons onderwijs met het aanbieden van hogere denkkorde vragen en (open) opdrachten. Vragen en opdrachten gericht op onthouden, begrijpen en toepassen komen vaak aan de orde tijdens de diverse lessen. We vullen die aan met vragen en opdrachten op het niveau van analyseren, evalueren en creëren (zie bijlage: de matrix van Bloom)

In een jaargroep zijn globaal vijf leerlijnen te onderscheiden:

Leerlijn 1	Leerlijn 2 Basis 1	Leerlijn 3 Basis 2	Leerlijn 4 Basis 3	Leerlijn 5
Leerlingen met een eigen leerlijn	Leerlingen die met kleine aanpassingen binnen de methode kunnen blijven	Leerlingen met een gemiddeld niveau werken vanuit de methode	Leerlingen die pluswerk maken op één of meerdere vakken. Leerlingen die de leerstof snel verwerken	Leerlingen met een eigen leerlijn
Extern advies	Soms korte extra ondersteuning		Soms korte extra ondersteuning	Extern advies
Cito E-scores op meerdere gebieden	Cito D/C-scores	Cito B/C/D scores	Cito A/B scores DLE 0-ca.3mnd	Cito A+ scores DLE + 3mnd en meer

Naast de bovengenoemde basis ‘arrangementen’ organiseren we ‘Maatwerk’, dit is een organisatievorm waarin nadrukkelijk ook de ruimte wordt opgezocht om creativiteit, talent en eigen inbreng van de leerlingen te stimuleren. Zij leren omgaan met vragen: “wat wil ik eigenlijk leren (eigen leervragen), hoe doe ik dat en wat en wie heb ik daarbij nodig”. De opdrachten spelen in op de interesse van de leerlingen, op actuele thema’s, maar vooral ook opdrachten die een beroep doen op de 21st century skills:

De leerlingen kunnen aan de slag met Maatwerk naast de basistaken. Het Maatwerk wordt op verschillende niveaus aangeboden zodat er voor iedere leerling iets bij is wat past. Er zijn herhalings- verrijkings- en verdiepingsopdrachten en opdrachten die een beroep doen op de 21st century skills (samenwerken, probleemoplossend vermogen, ICT geletterdheid, creativiteit, kritisch denken, communiceren sociale en culturele vaardigheden).

Er is ruimte om te kiezen aan welke opdracht gewerkt gaat worden: alleen of met iemand samen. Bij de start maken de leerlingen een plan dat tijdens het proces geëvalueerd en bijgesteld kan worden. Het is van belang dat de leerlingen goed begeleid worden bij hun Maatwerk.

Aan het eind van de afgesproken periode presenteren de leerlingen hun werk aan de klas. Voorafgaand aan de presentatie bekijken ze hun eigen plan en of het gestelde doel behaald is. We proberen ze te leren reflecteren op hun eigen eindresultaat en proces om daar te komen. Naast eigen feedback van de leerling geeft de leerkracht feedback op het proces en de presentatie. Ook kan er voor gekozen worden om de klas feedback te laten geven.

De leerkracht houdt bij wat de leerling heeft gedaan in elke Maatwerk-periode en gebruikt deze input voor het rapport.

In groep 1-2 zoeken we het compacten en verrijken in het aansluiten bij het niveau en de interesse van de leerling. Er worden grotere leerstappen genomen en per thema wordt bekeken welke opdrachten zinvol zijn voor de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong. Er is ruimte voor eigen leervragen en worden verrijkingsactiviteiten aangeboden, waarbij de leerling gelegenheid heeft om te experimenteren en te ontdekken, te leren van ervaringen. We hanteren de richtlijnen voor compacten bij kleuters vanuit het DHH.

Er wordt gebruik gemaakt van aanvullende materialen en methodes, die op school aanwezig zijn. (zie bijlage: (plus)materialen).

10. Executieve functies

Een hoge score op een intelligentietest wil nog niet zeggen dat de vaardigheden om van leren een succes te maken ook daadwerkelijk aanwezig zijn. De executieve functies spelen een belangrijke rol bij het functioneren en leren in school en in de thuissituatie.

Executieve functies zijn de mentale processen, die een rol spelen bij het denken en het doen om een doel te bereiken. De executieve vaardigheden zijn zichtbaar in het gedrag.

De kernvaardigheden zoals plannen en organiseren, timemanagement, metacognitie, werkgeheugen, doelgericht gedrag, responsinhibitie, emotieregulatie, volgehouden aandacht, taakinitiatie en flexibiliteit werken samen om soepel en effectief te functioneren.

Begaafde kinderen hebben over het algemeen goede executieve functies, maar lang niet alle begaafde leerlingen zetten dat om in goed ontwikkelde executieve vaardigheden (Gerven, 2016) Begaafde leerlingen ontwikkelen hun executieve vaardigheden juist door het compacten en verrijken van de lesstof, door het aanbieden van complexe opdrachten, die aansluiten bij het ontwikkelingsniveau.

11. Versnellen

Ons streven is om leerlingen niet versneld door de leerstof te laten gaan, maar zodanig aan te sluiten bij de onderwijsbehoefte dat de leerling met welbevinden kan functioneren in de eigen jaargroep, eigen leeftijdsgroep.

Mocht er (uit DHH - of extern psychologisch onderzoek, toetsen, observaties) gegronde redenen zijn om een leerling wél een schooljaar te laten versnellen en ouders en leerkracht (en leerling) het er over eens dat het de beste keuze is, dan is daartoe mogelijkheid.

Redenen om een schooljaar te versnellen kunnen zijn:

- een grote didactische voorsprong op meerdere vakgebieden (met name: rekenen, spelling, begrijpend lezen)
- ook op sociaal vlak verder zijn dan zijn/haar leeftijdsgroep
- de leerling vindt ook na compacten en verrijken weinig echte leer-uitdaging in de eigen jaargroep.

Ook na versnellen wordt er in principe een compact en verrijkt lesaanbod gegeven.

De beslissing om een schooljaar te versnellen gaat in overleg met de leerling, zijn/haar ouders, de leerkracht, de IOC-er en de Specialist Begaafdheid; dit vindt een besluit in het (interne) IOC-overleg.

Soms is het wenselijk om een kleuter vervroegd door te laten stromen naar groep 3. Het gaat dan om kleuters met een grote en brede ontwikkelingsvoorsprong, die ook sociaal/emotioneel klaar zijn voor de 'sprong' naar groep 3. We streven er naar om dat in goed overleg met ouders te laten plaatsvinden.

Hiervoor is een protocol opgesteld (zie bijlage: Protocol versnellen groep 2 naar 3).

12. Plusklas

Onze visie is dat passend onderwijs begint in de eigen klas. Voor sommige leerlingen is een (externe) aanvulling op het onderwijsarrangement zinvol bv. het werken met ontwikkelingsgelijken 'peers' of het verder ontwikkelen van de hogere denkvaardigheden. Het Fort biedt plusklassen voor hoogbegaafde leerlingen van de samenwerkende basisscholen uit Driebergen. De lessen zijn geen vervanging voor school, maar een aanvulling op het reguliere onderwijs. De Plusklas is bedoeld voor leerlingen die meer nodig hebben dan de scholen kunnen aanbieden.

Bij Het Fort wordt les gegeven aan kleine groepen hoogbegaafde leerlingen van ongeveer dezelfde leeftijd. Op dit moment is er een middenbouw-groep (groep 3, 4 en 5) en een bovenbouw-groep (groep 6, 7 en 8). De leerkracht van het Fort creëert in deze groep een veilige omgeving. Begaafde leerlingen worden op intellectueel en creatief gebied uitgedaagd en op sociaal-emotioneel gebied ondersteund. Daarnaast is er veel aandacht voor specifieke aspecten waar hoogbegaafde leerlingen tegenaan kunnen lopen, zoals bijvoorbeeld faalangst en onderpresteren. Onderwijs van Het Fort wordt aangeboden onder schooltijd op goed bereikbare locaties van de samenwerkende scholen in Driebergen.

De aanmeldprocedure verloopt als volgt:

- Samen met de ouders bepaalt de school of de Plusklas een juiste keuze is. Het is niet nodig om een intelligentieonderzoek te laten doen. Tenzij dit ondersteunend is voor een beter begrip en voor een verantwoorde plaatsing van de leerling. De kosten voor een intelligentieonderzoek komen voor rekening van de ouders.
- De ouders melden de leerling aan en kunnen hiervoor een inschrijfpakket opvragen bij Het Fort.
- Onderdeel van de inschrijving is de toestemmingsverklaring van de school. Zonder toestemming van de school kan de leerling niet deelnemen aan de Plusklas.
- Het Fort neemt contact op met de ouders voor een intakegesprek.
- De leerkracht van de Plusklas voert het gesprek en bepaalt of de leerling kan worden toegelaten.

Wanneer leerlingen deelnemen aan de Plusklas is het belangrijk dat er goed contact is met de leerkracht / IOC-er van de basisschool. Dit gebeurt door samen met de basisschool de leerdoelen voor een leerling voor de Plusklas vast te leggen. Dit leerplan wordt in januari en juni geëvalueerd en bijgesteld.

12. Bijlagen

Alle onderstaande bijlagen zijn te vinden op de server:

CBS Coolsma > Archiefkast voor Leerkrachten > Onderwijs & Zorg > Begaafdheid:

-Beleidsplan Begaafdheid

- Lijst met aanwezige materialen en informatieve websites
- Compacten / verrijken
- DHH
- Profielen van hoogbegaafde leerlingen
- Leren leren
- Mindset
- Kenmerken van onderpresteerders
- Signaleringslijst onderpresteren
- Eerste hulp bij onderpresteren
- Stappenplan DHH en interne afspraken
- Format groepsplan begaafden op Coolsma
- Handleiding Pittige Plustorens
- Stappenplan (hoog)begaafde leerlingen groep 1-2, 3
- Protocol versnellen groep 2 naar 3
- Matrix van Bloom >< Denksleutel
- Zijnsluik

13. Literatuur

- Althuisen, M (2014) Een andere kijk op hoogbegaafdheid. Uitgeverij SWP
- Brouwer, G & Ahlers, L (2011) Knappe koppen in de klas. Amersfoort: CPS
- Descamps, L (2010) De hoogbegaafdheid Survivalgids. Schuyt & Co van Halewijck
- Drent, S en Gerven, E (2007) Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs. Assen Koninklijke van Gorcum.
- Dweck, C (2015) Mindset, de weg naar een succesvol leven. Uitg. SWP
- Gerven, E van (red.)(2011) Handboek hoogbegaafdheid. Assen Koninklijke van Gorcum
- Gerven, E van (2013) Knapzak Praktijkgidsen: begaafde onderpresteerder. Nieuwolda: Leuker.nu
- Gerven, E van (2014) Aan de slag met slimme kleuters. Dordrecht: Instondo
- Gerven, E van (red.)(2016) De Gids, over begaafdheid in het basisonderwijs. Nieuwolda: Leuker.nu
- Hamsikova, R (2016) Hoogbegaafde kinderen versnellen niet (www.ieku.nl)
- Kieboom, T (2007) Als je kind (g)een Einstein is. Tiel: Lannoo nv